

Motion till riksdagen 2021/22:1194

av Peter Helander (C)

Älvdalskan som eget språk

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att älvdalskan bör erkännas som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Mes o wermd mjotse ar katter, so kuäket o ien kafiskwet ar sig sjuär min dyö summu.

Under en frågestund i riksdagen inledde jag med denna mening på älvdalska. Frågan var riktad till kulturminister Amanda Lind angående att regeringen inte vill erkänna älvdalskan som ett minoritets- eller landskapsspråk. Jag blev avbruten av talmannen som påpekade att i riksdagen talar vi svenska. Detta tillrättavisande sätter fingret på problemet. Regeringen säger att älvdalskan är en dialekt och det är tillåtet att prata med dialekt i riksdagen. För alla blir det uppenbart att älvdalskan är ett eget språk. Faktum är att språkforskare säger att danskan och norskan ligger närmare det svenska språket än vad älvdalskan gör.

För ungefär 1 500 år sedan talades i Norden bara ett enda språk, den s k urnordiskan. Med tiden gick det emellertid med urnordiskan som med stäppfolkets språk. Det splittades upp under århundradenas lopp i flera olika språk och dialekter. Ännu på vikingatiden var de språkliga skillnaderna i Norden ganska små. Man kan räkna med att alla vikingar säkert förstod varandra utan några som helst problem, men den ene vikingen kunde nog höra på dialekten varifrån den andre kom. Allteftersom de nordiska rikena växte fram och konsoliderades ökade också de språkliga skillnaderna, och på det viset uppstod med tiden de fem olika nordiska språken.

Detta betyder nu att alla språk och dialekter i Norden, om man bortser från finskan, lapskan och senare tiders invandrarspråk, härstammar från ett och samma urnordiska språk. Älvdalskan och de närbesläktade ovansiljansmålen utgör inte något undantag. Därför kan man lugnt avskrika alla teorier om att älvdalsmålet skulle härstamma från engelskan, från isländskan eller från något annat språk. Inte heller är det tvärtom, dvs att

älvdalskan skulle haft något inflytande på engelskan eller isländskan. De många likheter som faktiskt finns mellan älvdalskan och dessa språk beror snarare på att de har ett gemensamt ursprung och att de har bevarat en rad gamla drag som rikssvenskan har förlorat. Om man vill ta några exempel kan man nämna "w", som finns kvar i engelskan och i älvdalskan men inte i rikssvenskan, eller ljudet "dh", som vi har i både engelskan, isländskan och älvdalsmålet men som har försvunnit ur rikssvenskan. Vidare har såväl isländskan som älvdalskan bevarat mycket av vikingatidens grammatik, vilket man inte kan säga om vårt riksspråk.

Representanter för Ulum Dalska och Älvdalens kommun har under en längre tid framfört att älvdalskan bör erkännas som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige, och det har motionerats i detta ärende i riksdagen tidigare utan att det har vunnit något stöd hos regeringen eller riksdagen. Älvdalskan är nära besläktad med de närliggande ovansiljanmälen som tillsammans förgrenade sig från fornnordiskan på 1300-talet. Älvdalskan utmärker sig genom en rad arkaismer och novationer. Bland annat har älvdalskan bevarat ett äldre kasussystem, fornnordiskans stavelsekvantitetssystem med korta, långa och överlånga stavelser. Den har också bevarat ljud som [w] och [ð] och har även som ensam nordisk varietet bevarat fornnordiskans nasala vokaler.

Älvdalska ska betraktas som ett eget språk, vilket har konstaterats av en rad experter på området. Det finns likheter mellan situationen för älvdalskan och andra små och utrotningshotade språk i världen.

Att garantera en grupp sina språkliga rättigheter är en grundläggande mänsklig rättighet som finns förankrad i FN:s konvention om mänskliga rättigheter. I dag har barn med älvdalska som modersmål ingen rätt till skolundervisning vare sig på eller i älvdalska. Dessutom är barnens rätt att utveckla och tillägna sig det egna modersmålet förankrad i den svenska språklagen, som tillkom 2009. Älvdalskan, som enbart talas i Sverige, anses vara en del av det svenska kulturarvet.

Många, både i och utanför Älvdalen, anser att denna språkliga varietet bör bevaras till kommande generationer. Det vore ett historiskt misstag om älvdalskan, Sveriges äldsta bevarade språk, skulle dö ut.

Jag anser att regeringen bör utreda möjligheterna att erkänna älvdalskan som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag. Detta bör ges regeringen till känna.

Peter Helander (C)